لە ٢٢ی نیساندا.. هەڵوەستەیەکی جددیی لەسەر راگەیاندنی کوردی!
... د. هەرش رەسوڵ

لە٢٢ی نیسانی ئەمساڵدا، ساڵێکی دیکە دەچێتە سەر تەمەنی رۆژنامەنوسیی کوردیی، بەم بۆنەیەشەوە وێڕای دانەواندنی سەری رێز بۆ شەهیدو پێشەنگانی بوارەکە، پیرۆزبایی لە رۆژنامەنوسو راگەیاندنکارانی کورد دەکەمو هیواخوازم ئەمساڵ ببێتە ساڵی هەنگاونانی رۆژنامەنوسیی کوردی بەرەو رۆژنامەنوسییەکی چاودێرو کاراو دروستبونی (دەسەڵاتی چوارەم) لە هەرێمی کوردستاندا.. لەپێناو هێنانەدیی ئەم ئامانجە گرنگەش، ئەم هەنگاوانەی خوارەوە بە پێویست دەزانم:

- کارکردن بۆ لێکجیاکردنەوەی هەرسێ دەسەڵاتەکە.
- هەوڵدان بۆ نەهێشتنی ئاستەنگە جیاوازەکانی بەردەم کاری رۆژنامەنوسیی.
- هەموارکردنو پێداچونەوە بە بەندو بڕگەی ئەو یاسایانەی کاری رۆژنامەنوسی لە هەرێمدا رێکدەخەن، بە جۆرێ، لەگەڵ گیانی سەردەمو ژیانی دیموکراسیدا بگونجێن.
- دادگاکانی هەرێم لە بواری تاوانی رۆژنامەنوسییدا کار بە یاساکانی پەیوەست بەو بوارە بکەن، نەك پەنا بۆ دەقی دیکە ببەن.
- دروستکردنی رایەڵی لێکتێگەیشتنو پەیوەندییەکی هاوبەرپرسیارێتی لەنێوان راگەیاندنو دەسەڵاتدا لە کوردستاندا.
- رۆژنامەنوسانی هەرێم گرنگی بە لایەنی ئاکار (ئێتیك)ـی پیشەیی بدەنو، پتر پەرە بە پیشەکەیان بدەن، هەروەك گەڵاڵەکردنی پەیماننامەیەکی شەرەف کاریگەریی تایبەتی هەیە.
- هەوڵ بدرێت چاکسازیی لە بواری رێکخراوبونی رۆژنامەنوسان لە کوردستاندا بکرێتو سەندیکا بکرێتە چەتری هەمو ئاراستە جیاوازەکانی نێو دنیای رۆژنامەنوسیی کوردیی لە هەرێمدا.
- هەوڵدان بۆ پێشخستنی بەشەکانی راگەیاندن لە زانکۆ و پەیمانگاکانی هەرێمدا، لە هەمو روەکانەوە.
- لەپێناو کۆکردنەوەی داتای وردو لەماوەی زو زودا لەسەر کاریگەریی راگەیاندنی کوردی لەسەر رایگشتیو شەقام،

سەنتەرێکی راپرسیی چالاكو زانستیی دابمەزرێتو بەردەوام راپرسیی لەو بارەیەوە بەئەنجام بگەیەنێت.

- گرنگە ناوەندێکی توێژینەوەی راگەیاندن هەبێتو توێژەرانی بوارەکە بەردەوام توێژینەوەی هەستییارو گرنگ لە بارەی راگەیاندنی کوردییەوە پێشکەش بکەن.
- کردنەوەی نێوەندێکی وەرگێڕانی توێژینەوە‌و کتێبە دەگمەنەکانی بواری راگەیاندنیش یەکێکی ترە لە پێویستییەکان تاکو رۆژنامەنوسانی کورد، بە تایبەت ئەوانەی تەنها بە زمانی دایك دەخوێننەوە، لێی سودمەند بن.
- کردنەوەی خولی پێویستی رۆژنامەنوسی لە دەرەوە‌و ناوەوەی هەرێم.
- کردنەوەی کۆرسی فێربونی زمانی بیانی بۆ راگەیاندنکاران.

د. هێرش رەسوڵ

رەهەندەکانی نیشتمانسازیی لای شاعیرانی سەرەتای سەدەی بیستەم … نووسینی: ستیڤان شەمزینی

بە وتەیەکی فەیلەسووفی ئەڵمانی مارتین هایدگەر دەست پێدەکەم لە بارەی بەهای شیعرەوە: "ئەوەی من لە رێی فەلسەفەوە وتوومە، دەمێک□ م□لارمێ بە شیعر گوتوویی□تی". بە پێچەوانەی ئەفلاتۆنیشەوە، کە شاعیرانی لە "کۆمار"ەکەی خانەبەدەر کرد، ئەرستۆ بایەخی بە شیعر و شاعیریی دا و کتێبێکی لە بارەی شیعرەوە نووسی "پۆیەتیکا". لەم چرکەساتەوە شیعر پەیوەندییەکی بەتین لەگەڵ فەلسەفە و فەیلەسووفان پەیدا دەکات، هەروەک جارێک ژنە فێمینستی سوێدیی "نینا بیۆرک" لە دیمانەیەکدا وتی "فەیلەسووفە مەزنەکان شاعیریشن"، ئەم تێزە زیاد لە هەر کەس هەردوو فەیلەسووفی مەزن کارڵ مارکس و فریدریک نیتچە دەگرێتەوە.

من لێرەدا گەرەکم نییە باسی پەیوەندیی شیعر و فەلسەفە بکەم، تەنیا ویستم سەرنجی خوێنەر بۆ گرنگیی شیعر رابکێشم، چوون

بۆچوونێکی زاڵ باڵی کێشاوە بەسەر بیرکردنەوەی زۆرینەدا، شیعر وەزیفەیەکی ئەوتۆی نەماوە، یان هەر لە بنەوانەوە بڕوایان بە ڕۆڵی گرنگی شیعر نەبووە و نییە. ئەمە لێرەدا نموونەی سێ شاعیری بە ناوەی کورد دەخەینە بەرچاو کە بە شیعر بەرهەمهێنانی تریان کردووە و شیعریان کردەتە ئامرازی نیشتمانسازیی. لەو سێ شاعیرەی ئەمە لەم دەرفەتەدا بەسەرمان کردوونەتەوە، ناوبانگیان زۆرە، بەڵام هێشتاش بە پێی پێویست زۆر شت لەسەر ژیانیان نازانرێت، جگە لە دڵدار لە ڕێگەی “موزاکەرەت”ەکەیەوە کارئاسانی زۆری بۆ کردووین، لەو بڕوایەشدام بایەخی ئەو موزەکراتە گەر لە شیعرەکانی زیاتر نەبێت هیچی کەمتر نییە. هەر لەم دەرفەتەدا وتووێژ دانامەزرێنین لە بارەی زمان و فۆرمی شیعریی ئەم سێ شاعیرەوە، ئەمە بە دوای پرسێکی ترەوەین، ئەویش چۆنێتی مامەڵەیانە لەگەڵ نیشتمان و ڕۆڵیان لە پرۆسەی نیشتمانسازیدا.

پیرەمێرد پیرێکی نامراد

لە راستیدا پیرەمێرد “حاجی تەوفیق 1867- 1950” لەسەر کەلەپووری ئەحمەدی خانی و بە درێژەپێدانی ڕێچکەی حاجی قادری کۆیی، ئیلهام وەرگرتن لە گەوهەری سۆفیزمی نەقشبەندی مەولانا خالید و کولتووری شۆڕشگێڕیی شێخ عوبەیدوڵای شەمزینی، یەکێک لە تاقانەترین ڕۆشنبیری سەدەی بیستەمی کورد بوو لە باشوور، کەی پڕۆژە ڕووناکبیریی و ڕۆژنامەوانییەکەی خۆی لە بواری نەتەوەسازییدا خستە گەڕ. لە شیعر و کارە ئەدەبیی و ژورنالیستییەکانی ئەودا بە ڕوونی دیسکۆرسێک بەرچاو دەکەوێت کە بیناکردنی نەتەوەیەکە بە گرێدانی مێژوو و میتۆلۆژیا و هەلومەرجی بابەتی و سیاسیی سەرەتای سەدەی بیستەم. لەم ڕەهەندەوە زیندووکردنەوەی نەورۆز لە قاڵبێکی تەواو کوردانەدا و بە تێکەڵاوییە ئەفسانەییەکەیەوە تەقلایەکی پڕ دیقەتە لە راستای دروستکردنی نەتەوەیەکدا لەسەر پاشەڕۆکی خۆی، بەو پێیەی هەبوونی هەر نەتەوەیەک بنیادێکی ئەفسانەیی هەیە، لەم ڕووەوە ئەفسانە کۆنەکانی ژێرمانەییەکان فاکتێکی ڕوونە.

پیرەمێرد بە هۆشمەندییەوە کاری لەسەر سیمبول و هێماکان دەکرد، لە سۆنگەی ئەوەی هێما جۆر بەجۆرەکان توخمێکی بنەڕەتیی پێکهاتن و فۆرمگرتنی نەتەوەن. هەر لە سیمبولە کۆسییەکانەوە بیگرە تا هێماکانی دڵداریی و ئازایەتی و قارەمانیی. لە داستانی وەلی دێوانە و مامەیارەدا، پیرەمێرد بە چڕیی سەرقاڵی کۆششەسازیی سیمبولەکانە. لە شیعری “عەشرەت هاوارە”دا کە بە مستەفا بارزانی هەنیوەتەوە لە کاتی پەڕینەوە بە رووباری ئاراسدا، هەوڵی داوە

قارەمانە کلاسیکییەکان و قارەمانە هاوچەرخەکان پێکەوە گرێ بداتەوە. بەڵام پاش پیرەمێرد بەتایبەت دوای ئەوەی رۆژنامەی ژین کەوتە دەست کەمەنیستەکان تا بە ئەمڕۆ دەگات جگە لە مەسعود محەمەد کە رۆشنبیرانی ئەمە تووشی نەخۆشی کۆسمۆپۆلێتیزم بوون، جیا لەوەی ئەو روئیایە هارمۆنی نەبوو لەگەڵ رۆحی بەرەنگاریی نەتەوەیەکی بندەستدا، لە هەمان کاتدا ئەو دیدە چەپڕەوە کوێرانە ماشێنی پڕۆژەی نەتەوەسازیی لە وەستگەیەکی سەرەتادا راگرت. لە جێی ئەوەدا رۆشنبیرییەکی ساختە بەسەر بیرکردنەوەی گشتییدا سەپێنرا و لە دواجاردا کرا بە شەقەی بزووتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کوردستان. لە کۆتایشدا بە سەردارێتی جاویدانیی نەتەوە سەردەستەکان و ژێردەست مانەوەی کورد تەواو بوو. شکستی پڕۆژەکەی پیرەمێرد دەتوانم بە شکستی نەتەوەیەک هەژماری بکەم کە چاوی لە ئازادیی خۆی بڕی بوو.
لە نیگای یەکەمدا پیرەمێرد وەک شاعیرێکی تاراددەیەک کلاسیک دەبینرێت، دواتر رۆژنامەنووسێک، بەڵام لە دیدی مندا ئەو لە شاعیر و رۆژنامەنووسێک زیاترە، رووناکبیرێک و تیۆریسیەنێکی سەرەتایی نەتەوەییە بە پێی کۆنتێکستەکەی خۆی. هەرچەند هەڵەیەکی کوشندەیە وەک زۆرێک بە فەیلەسووف ناودێری دەکەن، چون هیچ سەروکارییەکی وەهای لەگەڵ فەلسەفەدا نەبووە، لەگەڵ ئەمەشدا کەم رووناکبیری کورد لە سەرەتای سەدەی بیستەمدا هەڵکەوتووە، هەندەی پیرەمێرد بەسەر رشتە ئەدەبی و رووناکبیرییەکاندا کرابێتەوە. وا دەهزرێم لە دوا وەستگەدا دەتوانین پیرەمێرد وەک شاعیرێک ببینین، راستتر وایە بەڵم شیعر میکانیزمەک بووە بۆ گەیاندنی ئەو پەیامە نەتەوەییەی بیری لێ دەکردەوە، لەبەرئەوەی شیعر تاکە زمانی رۆشنبیریی ئەو سەردەمە و سەردەمەکی درێژتری دوای ئەویش بووە. وەک چۆن ئەرستۆ لە پێناساندنی ئیمپادەکلیسدا دەڵێت ئەو شیعری لەسەر سروشت نوسیوە. بە زانایەکی سروشتناسی لە قەڵەم دەدات نەک شاعیر.
پیرەمێرد وەک نیمچە مەلا و شاعیرێکی سەرەتایی و گەنج “لە تەمەنی 31 ساڵیدا” روو دەکاتە ئەستەمبۆڵ. لەو دەمەدا ئەستەمبۆڵ جیاواز لەوەی پایتەختی عوسمانلی بوو، هاوکات مەڵبەندی بەهاوبوونەوەی بیری نەتەوەیی تورکی و کوردیش بوو، ئەمە یەکەمین وەرچەرخانی هزریی لە ژیانیدا دروستکرد، بەوەی دەرفەتی دەبێت یاسا بخوێنێت و ببێتە پارێزەر، لەگەڵیدا بە باشی فێری زمانی تورکی بێت، بەرەو سیاسەت و رۆژنامەوانی بکشێت، لە بواری ئیداریشەوە پلە بەپلە سەربکەوێتە سەرەوە، دوا وەزیفەی بەڕێوەبردنیشی پارێزگاری ئەماسیە بووە. هەر لە ماوەی ژیانی ئەستەمبۆڵیدا و لە ساڵی 1907 دەبێتە ئەندامی دامەزرێنەری “کۆمەڵەی کورد” بە سەرکردایەتی شێخ عەبدولقادری شەمزینی. ئەمانە ئەزموونێکیان بۆ دروستکرد، زۆرتر لە شاعیرێک

بێت، لە دوای 27 ساڵ لە ژیانی تاراوگە، لە ساڵی 1925 کە بە سلێمانی دەگەڕێتەوە، بە پاشخانێکی زۆری سیاسیی و رۆشنبیریی و رۆژنامەوانییەوە دێتەوە، ئیدی لەو رۆژەوە تا مردنی "25 ساڵ" خۆی تەرخان دەکات بۆ پرۆسەی نیشتمانسازیی. ئەگەر وردبینەوە 25 ساڵ کارکردن لە هەردوو رۆژنامەی "ژین" و "ژیان" و ئەو بەرهەمانەی لەو ماوەیەدا چاپی کردوون، شیعر رووبەرێکی بچووکتری لە ژیانی رووناکبیریی پیرەمێرددا داگیر کردووە، ئەو سەرقاڵە بە شتێکی گەورەترەوە بۆ ئەوەی گەورەیی شیعر لە بیر بکات. لە داستانە چیرۆکەکانی "دوانزە سوارەی مەریوان – 1935" و "مەحمودی ئاغای شیوەکەڵ – 1942"دا، سەرقاڵی دروستکردنی وێنایەکی تری قارەمانە، قارەمانەکان لە قارەمانی خێڵ و ئەمارەتەکانەوە دەگۆڕێت بۆ پاڵەوانە نیشتمانییەکان، هەروەک هەمان مامەڵەشی لەگەڵ مامەیارە کردووە.

لە کتێبەکانی تریدا "گاڵتەوگەپ -1947" و "پەندەکانی پیرەمێرد" کە 6448 پەندە و پیرەمێرد لە قاڵبی شیعردا داڕشتوونەتەوە. کارێکی نەکراو لە ژێرخانی رۆشنبیرییدا دەکات، بەوەی هەموو حیکمەتەکانی پێشینانی کورد تەنانەت گاڵتەوگەپەکانیشیان ئەرشیف دەکات. دواتر عەلادین سەجادی لە "رشتەی مرواری"دا کارێکی نایابتری پێشکەش کردین. لە داستانی "مەم و زین"دا سەقاڵی دووبارە زیندووکردنەوەی ئەحمەدی خانی و شاکارەکەیەتی، کە بە بەنەی گێڕانەوەی حکایەتی عەشقێکی ناکامەوە، "شەرحی دە"ی خۆی دەکات و غەمە قووڵەکەشی بریتییە لە ئازاری گەلێک. لە بواری وەرگێڕانیشدا بە سەر زمانی کوردیی "کەمانچەژەن"ی لە تورکییەوە وەرگێڕاوە. لە بواری ساغکردنەوەی ئەدەبیشدا دیوانی "مەولەوی تاوەگۆزی" لە دوو بەرگدا چاپ کردووە، یەکەمیان کۆپی رەسەنی شیعرەکانە بە شێوەزاری هۆرامی، بەرگی دووەمیان وەرگێڕانی شیعرەکان بوون بۆ سۆرانی. هەروەک بە زنجیرە دیوانی "مەولانا خالیدی نەقشبەندی" لە رۆژنامەی "ژین"دا بڵاوکردەوە، ئەم جگە لە ساغکردنەوەی دیوانی "بێسارانی" و "وەلی دێوانە". کە من بڕوایەکی تایبەتیم هەیە لە بارەی وەلی دێوانە، ئەگەر شیعرەکانی وەلی ئافرێندراوی خەیاڵی پیرەمێرد خۆیشی نەبن، گوومان هەڵناگرێت پیرەمێرد دەستکارییەکی ئیستاتیکیانەی زۆری تێدا کردوون، چوونکە پیرەمێرد تاکە رۆشنبیری سەردەمەکەی خۆیەتی دەسەڵاتێکی فراوانی شکاوە بەسەر شێوەزارەکانی زمانی کوردییدا.

لە هەمووی گرنگتر بۆ من، ئەو نامیلکەیەیە لە ساڵی 1940، لە سەروەختی جەنگی دووەمی جیهانییدا و لەگەڵ بڵاوبوونەوەی خەرای دیدی چەپڕەویی لە کوردستاندا نووسیوویەتی، بە تایبەت لەو دەمەدا شەش ساڵ بوو پارتی کۆمۆنیستی عێراق دامەزرابوو، هیچ حزبێکی

کوردیی و عێراقیش نەبوو، هەندێ حزبی شیوعی بەو خێراییە لەسەر ئاستی جەماوەریی روو لە گەشەکردن بێت. هەر ئەو دەمەشە "فەهد"ی سکرتێری پارتی کۆمۆنیست، ئامۆژگاریی کورد دەکات لە ڕێی وتارێکەوە کە "پێویستی بە حیزبی عەمەلە نەک ئەمەل". نامیلکەکەی پیرەمێرد ناوی "ئاوڕێشەی روسی سوور"ە. ناونیشانێکی قورسە لەو سیاقە مێژووییەدا، لەگەڵ ئەوەی نامیلکەکە هەشت لاپەڕەیە، بەڵام پیرەمێرد بەم نامیلکەیە دەبێتە سەرقافڵەی ئەو ڕۆشنبیرە کوردانەی بیرەکەی چەپ ڕەت دەکەنەوە و لایەنگریی خۆیان بە سەرمایەداریی نیشان دەدەن. بە هەموو شێوەیەک دژی روسیای سووری ستالینی دەنگی هەڵبریوە!!. ئەگەرچی بە من ئەو نامیلکەیە قسەی جیاتر هەڵدەگرێت، بەڵام ئێمە بە سەرەتای ڕاچەنین و هۆشیاریی نوخبەی ناسیۆنالیستی کورد دادەنرێت لە راستای ڕەتکردنەوەی بیری ئوممەیەتی کۆمۆنیزم.

پیرەمێرد بوارێکی زۆر فراوانە بۆ قسە لەسەرکردن و ئەنالیز، هەر بە ئەنقەست خۆم لە شیعرەکانی بوارد، چون ئەوەی تا ئێستا باوە قسەکردن بووە لەسەر پێگەی شیعریی ئەو، ئەمە پێشکەشکردنی سەرەتایەکە بە کەشفی دیوی هەرە سەرەکی بیری ئەو شاعیرەی دەمێک بووە وازی لە شیعری هێنابوو، تەنیا کردبوویە بەهانەیەک بۆ دەربڕینی بۆچوونە نەتەوەیی و سیاسییەکانی. ئەم چەند دێڕەی ئێمە لێرەدا یادداشتمان کردووە پێشەکییەکی کورتە بۆ توێژینەوەیەکی درێژ کە وا بڕیارە لە داهاتوو دەست بە نووسینی بکەم.

فایەق بێکەس و سۆفت پاوەر

شاعیرانی کوردی سەرەتای سەدەمی بیستەم، بە تەنیا شیعریان وەک گەمەیەکی زمانەوانی رووت چاو لە نەکردووە، بەڵکو مینا ئامڕازێکی کاریگەری سیاسیش تەماشایان کردووە لە راستای پرۆسەی نەتەوەسازیی و پوختکردنەوەی دیسکۆرسێکی نیشتمانیدا. لێرەدا ناچینە ناو گیروگازی پەیوەندیی نێوان شیعر و سیاسەت و ئەو گفتوگۆیە بێزنتینییەی لەم بارەوە هەیە. بەڵکو دەمانەوێت بە خێرایی بچینە سەر ئەو خەمەی شاعیرانی ئێمە لە سەرەتای چەرخی بیستدا لە کۆڵیان نابوو، کە بەپێی زۆرترین لێکدانەوە بە سەدەی ناسیۆنالیزم لە تەواوی جیهاندا دەناسرێت. شاعیرانی کوردستان هاوتەریب لەگەڵ دەستەیەک منەوەری نوێگەر جیا لە بژارکردن و دەوڵەمەندترکردنی زمانی کوردیی و خەباتکردنیان بە بینای کۆمەڵگەیەکی شارستانی و رووبەڕووبوونەوەی دواکەوتوویی کۆمەڵایەتی، لە هەمان کاتدا شانیان نابووە بەر پرۆسەی دروستکردنی نەسلێکی نوێ کە خودانی هۆشیارییەکی تەکمەی نەتەوەیی و نیشتمانیی بێت، نەوەیەک لە توانایدا هەبێت

بەمیکانیزمی جۆراوجۆر ئەرکی چێکردنی وڵاتێکی سەربەخۆ و ئاوەدان لە ئەستۆ بگرێت.

ئەحمەد موختار جاف 1898-1935 ئەگەرچی خاوەنی کەمێک غەزەل و شیعری ئەویندارانەیە، وەک ئەوەی جادووی لێکرابێت، هەڵگەڕانەوەیەک بەسەر خۆی و شیعرەکانیدا دەهێنێت. ئەو لە ڕێی شیعرەکانەوە ڕووی دەمی کردە تێ شاعیرانی هاوزەمانی خۆی، بەدەنگی بڵند هاواریان لێ دەکات چیتر باسی زوڵف و چاو و پەرچەم و کاکۆڵی ئاڵۆزاو نەکەن. لە بری ئەمە ئەڵتەرناتیڤێکی دیکە دەخاتە ڕوو، “ئەوە تەدبیرێکی حاڵی قەومی دەسووتاو بکەن”. وەزیفەی شیعر لە غەزەل و عیشقی خودایی و مەرەییەوە، دەگۆڕێت بۆ عیشقی نیشتمان و “تەدبیر”ی “قەومی دەسووتاو”. ئەمە ڕاچەنینێکی نوێی شیعرییە و سەرەتای کۆتایی پێهێنانە بەو ستایلە شیعرییەی ئەمە لە شیعری کوردیدا ناومان لێناوە کلاسیکی عیرفانی. دواتر ئەم “تەدبیر”ە هەر تەنیا بۆ شۆڕش و یاخیبوونەوە گرێ نادات، بەڵکو پێشنیازی خوێندن “خوێندەواریی” دەکات، چون وەک قەڵغانێک لە دوژمن پارێزگارییمان لێ دەکات، هەربۆیە لە دێڕە شیعرێکیدا دەڵێت:

بخوێنن چونکە خوێندن بۆ دیفاعی تیغی دوشمنتان

هەمووی ئان و زەمانە عەینی قەڵغان و سوپەرتانە

لەکن ئەحمەد موختار، خوێندەواریی قەڵغانی هەموو سەردەمەکانە، ئەو وا بیری کردۆتەوە میللەتی خوێندەوار ئاسان فریو نادرێت و ناشێ زەفەری پێ ببردرێت، هەروەک ئەو ڕووداوەی بەسەر ماڵباتی خۆیاندا هات، چۆن نۆکەرەکەیان “غوڵام حسەنی شیرازی” دەناسنەوە، بەوەی جاسوسێکی ئینگلیزە و هەر ئەم سیخوڕەش “مەجەر سۆن” لە ساڵانی داهاتووتردا ڕۆڵێکی گرنگ دەگێڕێت و دەبێتە فەرمانڕەوایەکی دڵڕەقی ئینگلیز بەسەر “قەومی دەسووتاو”ەوە. من لەبەرە نامەوێت زۆرتر لەسەر ئەحمەد مختار بدوێم، ئەوە هەڵدەگرم بۆ کاتێکی گونجاوتر و بۆ وردیی لەسەر “مەسەلەی ویژدان”ەکەی دەوەستم، چون ئەمە لە دوای “لەخەوما”ی جەمیل سائیب سەرەتاکانی چیرۆکی هونەریی کوردییە، باوەڕم وایە “مەسەلەی ویژدان” فۆرمی نۆڤلێتی هەیە، ئەوەش پێمان دەڵێت ئەحمەد موختار نەک هەر شاعیرێکی پێشڕەوە، بەڵکو چیرۆکنووسێکی پێشەنگیشە.

دەتوانین جگە لە ئەحمەد موختار جاف لە شاعیرانی نیوەی یەکەمی سەدەی ڕابردوو، دروست ئەو سەردەمەی نەوشیروان مستەفا بە “سەردەمی قەڵەم و مراجەعات” ناودێری دەکات، لەسەر هەمان هێڵی “حاجی قادری کۆیی” نموونەی “فایەق بێکەس 1905-1948” وەربگرین. ئەگەر بێکەس لە شیعری “بیست و حەوت ساڵە” و “ئەی وەتەن”دا بەگیانێکی شۆڕشگێڕییی هاتبێتە دوان و بووبێتە سیمبۆڵێکی نەمری ئەدەبی بەرگریی، ئەوا لە

هەندێک شیعری تردا بە تەنها ئەو کەفوکوڵە شۆڕشگێڕییە بە کافی نازانێت بۆ هاتنە ئارای ئەو کوردستانەی دەخوازی ئەوە، بەڵکو ئەو خوازیارە لە تەک گیانی بەرخودان و هێزی رەقەوە، نەوەکانی داهاتوو لە لیتاوی خورافە دەربهێنێت و هانیان بدات بە نەرمە هێز وڵات پێش بخەن و بەهێزی بکەن.

فایەق بێکەس، وەک پیشە مامۆستایە، وەک ژیان زۆرترین کاتەکانی لەناو زینـدان بەسـەربردووە، لای خۆیەوە دوو وەزیفەی بە شیعـر دەستنیشانکردبوو، یەکەمیان بەوەی شیعر گەرووی زوڵاڵی نەتەوەیی و دەربڕی ئێش و ئازارەکانی گەلە. دووەمیان ئەرکی شیعرە پەیامی کۆمەڵـایەتی خۆی بگەیەنێت و ببێتە مەکۆ و رووبەرێـک بۆ بەرەنگاربوونەوەی ترادیسیۆنە باوەکان. هەروەک جارێک "جەبار جەمال غەریب" نووسیبووی "من بێکەسم زیاتر وەک رەخنەگرێکی کۆمەڵایەتی بەلاوە گرنگە. ئەو لایەنەی بەلای منەوە پرشنگدارترین لایەنی فکر و ژیـانی بێکەسـە. رەخنەی تونـدی لە هەمـوو دیـاردە کۆمەڵـایەتی و کولتوورییەکان هەبووە، بەوپەڕی بوێریی و راشکاوییەوە دەنگی بەرز کردووەتەوە، بە جۆرێک کە تا ئەمڕۆ نموونەی کەمە". ئەگەر لایەنە پرشنگدارەکەی فیکری بێکەس بریتی بووبێت لە رەخنەگرتن ئەوە لەوە پرشنگدارتر ئەمەیە کەسێکی پووچگەرا و بێهودە نەبووە، ئەو هەمیشە ئەڵتەرناتیفی پێَشکەش کردووە بەرامبەر ئەو داڕزانە کولتوورییەی لە کۆمەڵگەی ئەمەدا هەبووە، ئەو قاڵبووەیەکی بواری رەخنەسازیی بوو، بەهەمان ئەندازە و بگرە زیاتریش بە پەروەردەکردنی کۆمەڵگەوە خەریکبووە.

گرنگـی بێکەس هەر لەوەدا نییە، شـاعیرێکی زمـان پـاراو و نیشتماندۆسـتە. بەڵکـو لە روانینـی ئەوەوە خەبـات بۆ نیشتمـان لە رەگەزایەتی دەرباز دەبێت. رەنگبێ لە یەکەمین ئەو شاعیرانە بێت باسـی بەشـداریی سیاسـیی ژن دەکەن و بە پێشمەرجـی سـەرکەوتنی دەناسـێنن، هەروەک چۆن ئەمە لەلای "قـانع"یش بە ئەنـدازەیەکی زۆر بوونی هەیە. بیهێننە بەرچاوتان بە سی و چلەکان ئەم تەرح و تەرمی بیرکردنەوەیە چەند سەخت بووبێت. ئاخر خۆ هەر لە سی و چلەکانی سـەدەی پێشـوودا بـوو، شـاعیرێکی وەک "ئەسـیری" جگە لە تیـر و تانەلێدان وەک شێتەکی کوردیی "نەک شێتەکی فەکەیی" بەردبارانیان دەکرد، تەنانەت لە ئەنجامی یەکێک لەو بەردبارانکردنەدا سەری لە چەند لایەکەوە شکێنرا و هەندەی نەمابوو هۆشی لە دەست بدات. ئاخۆ لەبەرچی؟ تاکە تاوانی ئەسیری ئەوە بوو بە زمانی کوردیی شیعری دەنووسی!. بیهێننە پێش چاوتان لەم ساتەوەختانەدا بێکەس نەک بە کـوردییەکی رەوان دەنووسـێت، بەڵکـو ترادیسـیۆن و بـاوەڕە خورافییەکـانی کۆمەڵگە دەداتە بەر نەشتەری رەقتریـن رەخنە، لەوە

زیاتریش ئەڵتەرناتیڤی خۆی پێشکەش دەکات.
شتێک کە من هەستم پێیکردووە، مافم هەیە بەم ناوکۆیی تێکەڵای شاعیر و منەوەرانی سەرەتای سەدەی بیستەمە، ئەویش هاندانە بۆ خوێندن و خوێندەواریی. ئایا خوێندەواریی مرۆڤ دەکاتە بوونەوەرێکی شارستانی یان بەهێزی دەکات؟. ئەمە تاراددەیەک دەمانباتەوە لای “نیتچە” چوون ئەو بەو باوەڕەی هەیە پێویستە مرۆڤ بەهێز بێت نەک خاوەن ڕەوشت. “هەڵبەتە ڕەوشت بەمانا باوەکەی نایەت”. ڕوونە لە شیعری شاعیرانی کورددا خوێندن نەتەوە بەهێز دەکات، هێزیش تەنیا هارد پاوەر نییە، بەڵکو لای زۆرینە بیر لە سۆفت پاوەر کراوەتەوە بە ئەوەی ناو لە بنەبن. بێکەس لە پێشەنگی ئەو شاعیرانەیە، تەنانەت لەو شیعرانەشی بۆ منداڵان نوسیوونی، جەخت لەسەر ئەم پێویستییە دەکاتەوە. “ئەوەش خۆی لە خۆیدا ڕۆشنبیرییە بەرزەکەی بێکەس دەردەخات، لەو دەمەی شیعر هی مەلا و پیاوە مەزنەکان بوو، ئەم منداڵان بەسەر دەکاتەوە”. لێرەدا دەتوانین شیعری “ئەی تەپۆکە” وەک شیعرێکی ساکار بۆ منداڵان بکەینە سەمپڵ، ئەوەی لە شیعرەکەدا بەکەڵکی مەبەستی ئێمە دێت کە تا بەگەیەتی، وەختێک دەنووسێت:

خۆش بێ وەتەن، خۆش بێ وەتەن

بەرز بێت وەتەن، بێ عیلم و فەن

ئەگەر بە چاویلکەی بیریاری ئەمەریکی “جۆزیف نای” وەک تیۆریسیەنی “سۆفت پاوەر” سەیری دوا بەگەی ئەم شیعرە بکەین، ئەوا ئەم تێکستە داوایەکە بۆ بەهێزکردنی و پێشخستنی وڵات لە ڕێگەی هێزی نەرمەوە. زانست و هونەر “عیلم و فەن” دوو شتن، بێکەس بەرزیی وەتەنی پێوە گرێداون، ئەمە کاری ڕێکەوت و شتێکی هەروا سادە نییە، مۆتیڤی بیرکردنەوەی منەوەرانی ئەو سەردەمەش دەخاتەڕوو، تەنانەت لەو زەمەنەشدا کە دوا قسە لای تفەنگەکان بوو، ئەم شاعیرە کوردە ڕێگەیەکی تریش شک دەبات بەوەی دەشێ زانست و هونەر ببنە بەهێز و بەرزتربوونی نیشتمانەکەی، کە ئەو دوو بوارە نەرمە هێزی هەر کۆمەڵگەیەکن. هەر ئەمەشە فایەق بێکەس بەرز دەکاتەوە وەک شاعیرێکی پێشەنگ و یەکێک لەوانەی دەستیان گەیشتە گیای نەمریی. ئەم بابەتە سەرەتایەکی کورتە و دەکرێت زۆرتر ورد بکرێتەوە.

دڵدار ترۆپکی ئەدەبی بەرگریی

ئەزموونی دڵدار 1918-1948 ئەزموونێکی زۆر گرینگ و هەستەوەرە. ئەزموونەکەش بە تەنیا تێپەڕاندنی پاشخانی تولانی شیعری عیرفان نییە لە مێژووی ئەدەبی کوردیدا، بەڵکو بە ئاگاهاتنەوەی مرۆڤی کوردە وەک “کورد” نەک موسڵمان یان هەر شوناسێکی تر. ئەمە پێشتر

لە کۆتاییەکانی سەدەی نۆزدە حاجی قادری کۆیی نوێنەرایەتی دەکرد، لەگەڵ هەبوونی ژمارەیەک شاعیری هاوزەمانی یونس دەدار، بەڵام دەدار ئەم بە ئاگاهاتنەوەیە لە شیعری "ئەی ڕەقیب"دا دەگەیەنێتە دوا ترۆپک. دەدار لە ئەی ڕەقیبدا کە خۆڕسکانە بووە بە سروودی نیشتمانیی کورد، مێژوو و زەمان و ئێستا و داهاتووی کورد پێکەوە گرێدەدا و دەیکاتە هەمای مانەوە و بەرەو ڕووی "ڕەقیب"ی دەکاتەوە. ئەی ڕەقیب پەیامێکی ئەنتەلێژیی قووڵی کوردانەی لە پشتەوەیە، ئەگەر دیقەت بدەین ئەو شیعرە هەڵقوڵاوی دۆخێکە شۆڕشەکانی کوردی تێدا سەرکوتکراون، تا ئەو ئەندازەیەی لە ئەیلولی 1930دا ڕۆژنامەی "میللییەت"ی تورکی وێنەی گۆڕێکی بە کاریکاتێریی لەسەر چیای ئاگری بڵاودەکاتەوە و لەسەری دەنووسن "ئا لێرەدا خەونی دەوڵەتی کوردستان نێژراوە". دواتریش کۆمەڵکوژییەکی دەرسیم هەست و مێشکی دەدار داگیر دەکەن، لەم کۆنتێکستەدا کە بوونی کورد چۆتە ژێر هەڕەشەی توانەوە و لەناوچوون، دەداری بیست ساڵان بە "ئەی ڕەقیب" وەڵامی هەموو ئەوانیتری چەوسێنەر دەداتەوە و باس لە زیندووێتی نەتەوە و نەوی نەبوونی ئاڵای گەلەکەی دەکات.
بە دیتنی من شیعری ئەی ڕەقیب شیاوی زیاتر لە خوێندنەوەیەکە، نەک تەنیا لەو ڕەهەندەی ئەو شیعرە بەشێکە لە ئەدەبی بەرگریی و "گووتاری مانەوە" بەڵکو بە وردبوونەوەیەکی هیرمنیۆتیکی دەقەکە، زۆر ڕەهەندی تری دیکەش خۆیان مانیفێست دەکەن، بەوەی سەردەمێکی تازە لە شیعری کوردیی دێتە سەرهەڵدان، ڕاستەوخۆ بەگژ ستەمی نەتەوەیی نەتەوە سەردەستەکاندا دەچێتەوە، ئەمەش لە مێژووی شیعری کوردیدا نەبووە تا حاجی قادری کۆیی دێت، ڕێکەوتێکی سەیرە هەر کوڕێ کۆییەکی تر "دەدار" دێت، ئەم ئەدەبە شۆڕشگێڕییە بە لوتکە دەگەیەنێت، تا ئەو ئاستەی کەی شاعیرە گەورەکانی پاشین بەخودی "شێرکۆ بێکەس"یشەوە لە گیرفانی پاڵتۆکەی دەدارەوە هاتوون، وا دەهزرەم شێرکۆ ئەو ڕەوتەی درێژە پێدا دەدار پێش تەمەنی سی ساڵی لە شیعری کوردیدا گەڵاڵەی کردبوو، ڕەنگە زێدەڕۆیی نەبێت بڵێم بێکەسی کوڕ هێندەی بەردەوامی بە ریتمی دەدار داوە چارەگی ئەوە بەردەوامی بە ستایلی بێکەسی باوک نەداوە.
جێگەی داخە، بەراوورد بە شاعیرانی تر، ئاوڕی پێویست لە شیعری دەدار نەدراوەتەوە، ئەمەش دوو فاکتەری هەیە، یەکەمیان لە سەردەمی ڕژێمەکانی پێشوو بەتایبەت لە عێراق، ئاسان نەبوو ئاوڕ لە پڕۆژە ناسیۆنالیستییەکەی ئەم شاعیرە بدرێتەوە، دووەمیان بە زاڵبوونی مۆدیلێکی شیعریی دەگەڕێتەوە دوای ڕاپەڕینی ساڵی 1991، کە کەمتر ڕووبەر مایەوە بۆ ئاوڕدانەوە لە نەوەی یەکەمی شاعیرانی سەدەی بیست. من ئەرکمە ئەنالیزی ڕەهەندی نادیار و بەهەند وەرنەگیراوی

پەیامی شیعریی دەدار بکەم، بۆیە ناخوازم خوێندەنەوە بۆ زمان و فۆرم و ئیستاتیکیای شیعرەکانی بکەم، ئەمەیان جێدەهێڵم بۆ ڕەخنەگرانی ئەدەبی.

حاجی قادر و دەدار، کودەتایان بەسەر ناوەڕۆکی شیعری کوردیدا کرد، شیعریان کوردیان لە زیکری خوداوە گۆڕی بۆ فیکر. بۆ بیرکردنەوە لە نیشتمان. هەروەک چۆن ماناکانی خۆشەویستیشیان هەلگێڕایەوە، بۆ سەراوژێرکردنی عەشقی خودایی بۆ خۆشەویستی نیشتمان. ئەمەش سەردەمێکی تازەی هێنایە ئارا بە تایبەت لە سەرەتای سەدەی بیستەم.

حاجی و دەدار و گروپێک لەو شاعیرانە نیشتمانیان کردە چەقی شیعریی، توانیان لە ریشەوە فۆرم و ناوەڕۆکی شیعری کوردیی بگۆڕن و عەرشی ئەو کلاسیزمە عیرفانییە بهەژێنن کاری لەسەر بابەتە خودییەکان و پاکژیی دەروون و زوهد دەکرد. ئیدی لەگەڵ ئەمەدا نەک هەر وەزیفەی شیعر دەگۆڕن بگرە شیعر بە کۆمەڵایەتی دەکەنەوە و لە حوجرە تەسکەکانی عیرفانەوە دەیهێننە ناو شەقام و مەیدانی شەڕی دەستەویەخەی گەلێک. ئەی ڕەقیب سەرەتایەکی تر بوو کە تێیدا شیعر دەبێتە بەشێک لە گووتاری نەتەوەیی و راسانی نیشتمانی و بەرگریکردن لە میللەتێک لە بەردەم گەردەلوولی سڕینەوەدا. دەدار شیعری کردە میکانیزمی خەبات و حەماسەتدان بە شۆڕشگێڕان، ئەم چاپە شۆڕشگێڕییەی شیعری کورد تاکو سەدەیەک زیاتر تەمەنی کرد، لە دەنگی سروشتپەروەری وەک گۆران و سۆسیالیستی وەک قانع لەم قۆناغەدا هەن، بەڵام ئەمانیش بەشێوەیەکی تر دەچنەوە ژێر رکێفی هەمان رەوت و سەبک.

گرنگی دەدار لەوەدایە، توانی بەشێوەیەکی چڕ ئەو ریتمە درێژە پێبدا لە حاجی قادرەوە شکۆفەی کردبوو، ئەویش هەمان ئەو رەوتە فەرامۆشکراوە بوو لە ئەحمەدی خانییەوە چەکەرەی کردبوو. ئەگەرچی زەمەنی خانی و چەند سەدە پاشتریش تەنانەت نووسین بە زمانی کوردیی جۆرێک لە شورەیی بوو، کلاس ئەوەبوو بە عەرەبی شیعر بنووسرێت. لەم دەمەدا شاعیرانی فارس و تورکیش هەر بە عەرەبی دەیانوسی. ئەگەرچی نالی بە شیعری خۆی دەڵێت "خۆکردیە خۆ کوردیە"، بەڵام پێیوابوو هەرچی شاعیرانی دوای ئەون دەنگدانەوەی سەدای ئەون، وەک لە دێڕێ شیعرێکیدا دەڵێت:

نالی حەریفی کەس نییە، ئیلف و ئەلیفی کەس نییە

بەیتی ڕەدیفی کەس نییە، هەرزە نویسە گەپ دەکا

ئەم غرورەشی لە شاعیری عەرەب "موتەنەبی"یەوە ئیقتباس کردبوو، بەڵام حاجی قادر هات شۆڕشی یەکەمی بەسەر ئەو شێوازەدا کرد کە نالی پێیوابوو کەس توانای تێپەڕاندنی نییە، ئەو مەشخەڵەی یەکەمی داگیرسان، دواتر دەدار ئەم مەشخەڵەی لە دەستی حاجی وەردەگرێت.

ئەگەر حاجی نیشتمانی کردبێتە سەنتەر، ئەوا لەسەر دەستی دڵدار ئەو نیشتمان سەنتەرییە دەگاتە دوا پلەی خۆی، ئەوەش تەواو پێچەوانەی شیعری باوی کوردیی بوو، چون تا ئەو چرکەساتەش شیعری کوردیی عەشقی کردبووە سەنتەر، عەشقیش بە تایپە سۆفیگەرییەکەی و بە واتای توانەوە و حلول لە خودی خودادا، تەنانەت ئەزموونکردنی عەشقی مرۆیی لە عەشقی خوداییدا، لە رووی چەمک و زاراوەسازییشەوە سەردەمی عیرفان لە شیعری کوردیدا سەردەمی سووتان و فیغان و ئەو مازۆخیەتە روونەیە لە رۆحی سۆفیزمەوە هەڵهێنجرابوو. دڵدار قەبزەیەک بوو، دابڕانەکەی حاجی کردە، دابڕانێکی ریشەیی و ئیتر نیشتمان و عەشقی وڵات جێی هەر جۆرە عەشقێکی تر دەگرێتەوە. لە دەزانین ریتمی عیرفانی وەک دەنگی پەرش و بڵاو بە باڵای سەدەی بیستەمیشدا هەڵگەڕاوە، تەنانەت دیوانەکانی نالی و مەولەوی و مەحوی وەک سیمبۆلەکانی ئەو تەریقەتە شیعرییە لە نیوەی دووەمی سەدەکەدا بە چاپی رێکوپێک کەوتوونەتە بەر دیدی خوێنەران، لەگەڵ ئەمەشدا ناتوانین نکۆڵی لە تێپەڕینی قۆناغەکەیان بکەین.

دڵدار نیشتمان دەهێنێتە ئاستی ئاین، یان ئاینی خۆی "لەرە دڵدار بەشێوەی کە قسە دەکات" بە نیشتمانەکەی ناوزەد دەکات. لەمەشدا شیعری "ئەی ڕەقیب" لانیکەم دە ساڵێک پێش هەردوو شیعری "داری ئازادی" و "بیست و حەوت ساڵە"ی بێکەسی باوک کەوتووە. کەچی رەنگە سەیر بێتە بەرچاو ئەم دوو دەنگە نیشتمانی و ناسیۆنالیستییەی شیعری کوردیی لە یەک ساڵدا دەمرن و هەردووکیان بە گەنجی سەردەنێنەوە. دڵدار بە ماوەیەکی درێژ وەک سەرمەشقی گووتارێکی شیعریی دەمێنێتەوە کە چاوی ئەمە بە ئازادیی دەکاتەوە، لە هەمان کاتدا ستایلێکی شیعریی دادەمەزرێنێت، تێپەڕاندنی هەروا ئاسان نەبێت. تا ئەو کاتەی محەمەد عومەر عوسمان "ژەنەراڵی پاییز" دێت و فۆرمێکی نوێتر بە شیعری کوردیی دەبەخشێت. شیعر لە سیاسەت و بەرگریی پاک دەکاتەوە و دەیبەستێتەوە بە ئەکتە کەسییەکان و وروژاندنی پرسیارە وجودییەکانەوە. دواتریش لە ژێر پاڵتەکەی ژەنەراڵەوە ژمارەیەک شاعیر دێن لە ژێر کاریگەریی قوتابخانەی بونیادگەرایی شیعر وەک پێدراوێکی زمانەوانی دەبینن و دەنووسن، یان بە مانایەکی دیکە شیعر بە ئیشکردن لە بواری زماندا پێناسە دەکەن، شانبەشانی ئەمانیش بێکەسی کوڕ و پێشڕەو وەک سیمبولەکانی ئەدەبی بەرگریی دەنگی زاڵی شیعری کوردین.

دەگەڕێمەوە سەر دڵدار، ئەوەی دەمەوێت لە کۆتاییدا بیڵێم ئەمەیە، دڵدار خۆی لە "موزەکەرات"ەکەیدا نووسیوویەتی "شیعرە جوانەکانی نالی لەگەڵ شیعرە ئاگرینەکانی حاجی قادر لە مەشکمدا لەسەر زەعامەتی ئەدەبی شەڕیان بوو..". کۆتایی ئەو شەڕەش سەرکەوتنی حاجی

بوو بەسەر نالی دا. لەو ماوە کورتەی ژیانیدا دەدار توانی وەک شاعیرێک کە پلەیەکی باشی خوێندنی بەدەستهێنابوو، لە پێناشیدا توانی گووتارێکی شیعریی بخاتە سەر پێ، نیشتمانی کردە سەنتەر و شیعری "ئەی رەقیب"یش لەم رەهەندەوە لوتکەی داهێنانێتی. بڕیارم داوە جارێکی تر بگەڕێمەوە سەر دەدار و دووبارە ئۆتۆبیۆگرافیاکەی بخوێنمەوە و بە وورد و چڕتر لە بارەیەوە بنووسم، چون کاتی ئەوە هاتووە بگرە درەنگیشە دەدار لە بەندیخانەی مێژووی ئەدەبیمان دەربهێنێن و بیخەینە بەر هەتاوی خوێندنەوەی هەمەلایەن و هیرمنیۆتێکیی.

ماوەتەوە بڵێم تێکست هەمیشە لە نووسەر زیاتر دەژی، بۆ دیوێکی تردا قسەکە ئەمەیە تێکستەکان توانای تێپەڕبوونیان هەیە بە زەمەنەکاندا، بەڵام نووسەر خۆی وەک فیزیک کۆی ساتەوەختێکە لە ساتەوەختەکانی ژیان. ئەوەی پێی دەوترێت نووسەری نەمر یان شاعیری جاویدانی، داهێنەری فۆرمێک و ئافرێنەری دەقێکە مێژووبڕ و زۆرجار کیشوەربڕیشە. ئەگەرچی تێکستی ئەی رەقیبی دەدار ناکرێت ببێتە دەقێکی یونیڤرسالە چون حکایەتی نەتەوەیەکی دیاریکراوە لە ماوەیەکی مێژوویدا، بەڵام بەو ئاستەش لەکاڵی نییە سنوورەکان نەبڕێت و دەنگدانەوەی نەبێت لە هەست و یادەوەریی هەر کوردێکدا. راستترین تێزیش ئەو تێزەیە جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە هەر دەقێکی بە جیهانیبوو بە راددەی پێویست لەکاڵی بووە. تۆ کاتێک کە چیرۆکی "دبلنییەکان"ی جیمس جۆیس دەخوێنیتەوە رووداوەکانی ئەو شارە هەر بۆ دبلنییەکان خۆیان نییە، بەڵکو هەر خوێنەرێک پەلکێش دەکات بۆ رۆچوون بەناوی ژیانی رۆژانەی دبلنییەکان و ئەوەی لەو پایتەختە دەگوزەرێت. بە هەمان شێوە دەدار بە شیعرێک مێژووی کورد بە کورتی نیشانی هەمووومان دەدا. بۆ نا، گەر ئەم شیعرە بکرێتە جیهانی؟.

نووسینی: ستیڤان شەمزینی

ستۆکهۆڵم

2020-4-1

سوید

نا بۆ شەری ناوخۆ … عەلی مەحمود

جارێکیتر رێگا بۆ شەڕێکیتری نێوخۆیی خۆش مەکەن. بۆ ڕای گشتی: رۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەگشتی و کوردستان بە تایبەتی بە دۆخێکی زۆر هەستیار و مێژوویدا تێدەپەڕن. لە کاتێکدا کە داگیرکەرانی کوردستان بەردەوامن لە پیلانگێری دژی دەستکەوتەکانی گەلی کورد و بزوتنەوە ئازادیخوازەکەی، دێۆزمەی شەڕێکی نێوخۆیی جارێکیتر بەرۆکی ئەم گەلەی گرتووە.

شەڕی نێوخۆیی لە کوردستان مێژوویەکی درێژ و خوێناوی هەیە. هەموو جارێک دوای ماڵوێرانی و خوێنڕشتن، پەشیمانی بەدواوە بووە. بە دڵنیاییەوە پەشیمانی ناتوانێ برینەکانی شەڕ ساڕێژ بکا و خەسارەکانی بسڕێتەوە. ئێمە پێمان وایە دەست بردن بۆ چەک لە کاتی ناکۆکی حیزبی دا، پێش هەر شتێک بێڕێزیە بە شعووری گشتی خەڵکی کوردستان، کە لە بواری مێژوویی و کۆمەڵاێەتیەوە ئەو قۆناخەیان تێپەڕاندووە کە کێشە نێوخۆیێەکان بەشەڕ و خوێنڕشتن چارەسەر بکەن.

هاوکات پێمان وایە هەر شەڕێکی نێوخۆیی خزمەت بە دوژمنانی بزوتنەوەی ڕزگاری خوازانەی گەلی کورد دەکات و دۆڕاوەی سەرەکی شەڕی نێوخۆیی خەڵکی کوردستانن. ئەوەی ئەمڕۆ لە زینی وەرتێ خەریکە روو دەدا، ئەگەر بەزوویی پێشی پێ نەگیرێ و ئەو ململانێیە بە ئاقارێکی جیا لە زمانی چەک و توندوتێزی چارەسەر نەبێت، دەتوانێ کێشی کورد لە ناوچەکە دا بەزێنێ، گەلی کوردستان لە پارتە کوردیەکان بێ هیوا و بێ متمانە بکا، هاوکات دۆستانی ناوچەیی و جیهانی دۆزی رەوای گەلەکەمان، لە پشتگری بزووتنەوەی کورد دڵسارد بکاتەوە. بۆیە بە جددیەت و پێداگریەوە دەڵێین، دەست بردن بۆ چەک و هەڵبژاردنی زمانی توند و تیژی بۆ یەکلا کردنەوەی کێشە حیزبیەکان، خەساری بێگەرانەوەی بۆ سەر بزووتنەوەی کورد بە دواوە دەبێت.

ئێمە پێمان وایە راگەیاندنی کوردی کە دەتوانێ دەرفەتێک بۆ دیالۆگی هەمەلایەنە، لە سەر پرسە ئاڵۆز و ناکۆکەکان برەخسێنێت، بەپێچەوانەوە خەریکە بەستێنی ئەو شەڕە ماڵوێرانکەرە ئامادە دەکا. نەبوونی راگەیاندنی سەربەخۆ لە کوردستان و گرێدراوی راگەیاندنەکان بە پارتە کوردیەکانەوە، هۆکاری سەرەکی ئەم کێشەیەن. بۆیە بە راشکاوی داوا لە هەموو بەرنامە داڕێژەران، کاربەدەستان و میدیاکارانی کورد دەکەین، بە بەرپرسیاریەتیەکی مێژووییەوە هەڵسووکەوت بکەن.

هەر وەها داوا لە ڕای گشتی گەلی کورد، لایەنە سیاسیەکان، کۆمەڵگای مەدەنی و چالاکوانانی بوارە جیا جیاکان دەکەین؛لە پێناو بەرژەوەندی نەتەوەیی و بە کەتایی هێنان بە گرژی و ئاڵۆزیەکانی زینی وەرتێ ، هەمووو هەوڵێکیان بخەنە گەڕ.لە کەتاییدا بەبیری هەموانی دەهێنینەوە کە کۆمەڵگەی ئێمەی کوردستان، بەوپەڕی وریایی، چاوکراوەیی و بە وردبینیەوە چاودێری ڕووداوەکان دەکەن.
فەرزانە جەلالیفاتەمە کەریمیرەحمان جەوانمەردی خەلیل پێش نەماز مەسعوود فەتحیجەهانگیر عەبدولاییئارام مەلکشاتەیب تاهێری ئیلهام جەهانگەرد هەردەوێڵ کاکەیی ئەحمەد زینی وەند نەجمەدین غەڵامی ئەحمەد بازگر کاڵە ئاتەشی ڕەشاد مستەفا سڵتانی عەبدولامستەفا سوڵتانی کەمەران مەتینعەباس وەلیبەرزو ئەلیاسیئالان حەسەن نیارەحیم سرخیگێڕوخ قوبادیکەمال سلێمانیعەلی مەحموودزاهید حەنبەلیئەحسان حەقەقینەژاد.

|

لە پەراوێزی خۆپیشاندانی فەرمانبەرانی سلێمانیدا … نوسینی : نەوزاد بەندی

تێبینیەکی بچووک بەس زۆر گەورە

- **لە پەراوێزی خۆپیشاندانی فەرمانبەرانی سلێمانیدا ڕۆژی ٢٢ ی نیسانی** ٢٠٢٠ –

نوسینی : نەوزاد بەندی

من بەوام بە خۆپیشاندانە نیە بەڵێن فڵان ڕۆژ ئەنجام دەدرێ ، چونکە تا ئەو فڵان ڕۆژە هەزار نەخشەی کپکردنەوە و بچووککردنەوەی دەدرێت و دەزگاکانی ڕاگەیاندن دەمیان چەور ئەکرێ بە بچووککردنەوە و بە بەهاکردنی ..پیاوانی دەسەڵاتی ناو فەرمانگاکان ڕادەسپێررێن بە لەبار بردنی ، تەنانەت NRT خۆپیشاندانەکەی ئێمەی ئەوەندە

بچووککردەوە پیاو شەرمی لە خۆپیشاندان دەکردەوە ، تەنها دوو سێ کەسی زۆر لە نزیکەوە نیشاندا ، بە جۆرێ سەری خۆپیشاندەرەکە هەموو سکرینی تیڤیەکەی داگیرکردبوو ، بە جۆرێک یەک وێنەی دووری خۆپیشاندەرانی نیشان نەدا تا نەزانرێ قەبارەی خۆپیشاندانەکە چەندە ..

بزانن ، لە پشت هەر خۆپیشاندانێکی بچووککراوەدا ، یەک لەشکر دەزگای ڕاگەیاندن و ڕاگەیاندنکاری دەم چەورکراو هەیە .. تەنانەت بیستم هەندێ زۆڵ فەربوون خۆپیشاندان بە کەمئەندام و توێژە لاوازەکان دەکەن و ..لە ژێرەوە پارە و یارمەتی زۆر لە دەوڵەمەند و دەستڕۆیشتووەکان وەردەگرن و ڕێژەیەکی زۆر کەمی دەدەنە ئەو چینانە و ..پشکی شێری دەچێتە گیرفانی زۆڵە حەرامزادەکانەوە ، ڕێک وەک ئەوانەی کە سواڵ بە مناڵ و کەمئەندامی سەرشەقامەکان دەکەن و دوور بە دوور چاودێری کیسی سواڵەکان دەکەن ، کە پڕ بوون ، ئەیتەکێننە گیرفانی خۆیان ، بەرامبەر نانەسکییەک بە مناڵ و کەمئەندامە هەڵقرچاوەکانی سەر شۆستەی شەقامەکان ..

خۆ پیشاندانی ڕاستەقینە لەناکاو لە دایک ئەبێت ، ڕێک وەک ئەو هەموو گوڵ و گیایەی بەهار کە دنیا دادەپۆشێ ..
پێویست بە بەروار و ..ئەو شتانە ناکات ، خۆی لە ویژدان و کەرامەتی خەڵکێکی ستەمدیدەوە ، دەڕوێت و سەر دەردەنێت ..
چونکە خۆپیشاندان کردەیەکی خوڵقێنەرە ، نەک خوڵقێنراو ..داهێنەرە نەک داهێنراو ..ڕۆژ وسەعات و کاتی بۆ دانانرێت ، بەڵکو ئەو ڕۆژ وسەعات و کاتی کۆتاییهاتنی نادادی و زوڵم دیاری دەکات …
پێویستە جارێکی تر دوای هیچ گردبوونەوەیەک نەکەون کە پێشتر لە دەزگاکانەوە بانگەشەی بۆ دەکرێ ، چونکە ئەو جۆرە خۆپیشاندانن بە لە باربردنی خۆپیشاندان و ..بچووککردنەوە و لە باربردن و حەیابردنی خۆپیشاندانن و ..زۆر جار دەسەڵات خۆی ئەو خۆپیشاندانە بودەڵانە لە دژی خۆی ڕێک دەخات بۆ ئەوەی خەڵک ئیتر بڕوایان بە خۆپیشاندان و گۆڕانکاریی نەمێنێ و ..وشەی خۆپیشاندان لە فەرهەنگەکانیاندا بسڕنەوە ..ڕێک وەک چۆن بە دروستکردنی داعش وایان لە زۆرێک لە خەڵک کرد بە جۆرێ لە جۆرەکان ڕق لە ئایین و بەها ئاینییەکان هەڵبگرن و ..شێوەی ئایین و ئایدیۆلۆژیا لە تێک خۆیان و کەلەپور و مۆراڵی خۆیاندا بکەن .

ڕیچرد ۆڵ, ەولەویاتەکان لە سەردەمی کۆرۆنادا … ئامادەکردن و نووسینی: سالار حمەسەعید

(ڕیچرد ۆڵف ئابووریناسی مارکسیستی وپرۆفیسۆری ئابووری لە زانکۆکانی ئەمریکا)

بەم شێوەیەی خوارەوە باس لە ئەولەویاتەکان دەکات کە هەر ئێستا لەم بار□□وشەی ئێستای کۆرۆناڤایرۆس دا دەبێ ئەولەویاتەکان چی بن، ئەو شتانەی کە نەکراوە ودەبێ بکرێن و □□گ□چارەچیە لەم بار□□وشەدا.
ریچرد ۆلف پێی وایە:

ئەولەویەتی یەکەم:

کە ئەوانەی ئەولەویەتیان هەیە یەکەم ئەوانەی کە ل□□ی□زی پێشەوەی ڕووبەڕووبوونەوەدان وە ل□گ□□□ تووشبوانی کۆرۆناڤایرۆسدا مامەڵە دەکەن لەوانە پەرستار وکارمەندانی تەندروستی وچاودێروانان کە دەبێ هەموو ئامرازەکانی خۆپاراستنیان بۆ دابین بکرێت و فەحس وتێستی بەردەوام بکرێن نەک یەک جار بەڵکو هەموو رۆژێک تا دڵنیابین لە سەلامەتی وساغی و تەندروستی ئەوان بەپلەی یەکەم.

ئەولەویەتی دووەم:

ئەو کەسانەی کە خواردنمان بۆ دابین دەکەن دەبێ تێست/ فەحس بکرێن وە بەبەردەوامی کە ئەمەیان نەکراوە کە دەبوا بکرێ. چونکە ئەم کەسانە کە خواردن دابین دەکەن دەگونجێ ڤایرۆسەکەمان بۆ بگوێزنەوە و تووشمان کەن. ئەگەر ب□ بەردەوامی تێست نەکرێن ئەوا ناکرێ دڵنیابین لە خواردنەکان کە پاگژن ونەخۆشی ب□ناوناکەنەوە. نەک تەنها یەک جار بەڵکو بەبەردەوامی وهەموو رۆژێک.

ئەولەویەتی س□یەم:

شۆفیری لۆری وشاحنەکان تا شۆفێری ئەمبولانسەکان و شۆفیری تاکسی و پاس وقیتارەکان ئەمانیش دەبێت تێست وفەحس بکرێن و بەشێوەیەکی بەردەوام.
دوای ئەوە هەموو ئەمانەی کە ناوبران دەبێ کەلوپەلی پێویستی

خۆپاراستنیان پێ بدرێ لە دەمامک ودەست کێش و پاگژکەرەوە.
دەبێت کرێکاران وپزیشکان وپەرستاران مافی ئەوەیان هەبێت کە ئازادانە راو بۆچوونی خۆیان دەربڕن و رەخنە لە کەموکوڕیەکان و کەمتەرخەمیەکان بگرن نەک وەک ئەوەی لە ئەمریکا ڕوودەدات کە ناڕێگە نادرێ بە کرێکاران وپەرستاران ئازادانە ڕەخنەبگرن لە سیاسەتەکانی حکومەت سەبارەت بە مامەڵەکردن لەگەڵ کرۆنا ڤایرۆس تەنانەت لە کارکردن رادەگیردرێن وەیا دەردەکرێن، وە ڕێگەیان پی نادرێ لەگەڵ میدیاکاندا وتوێژ بکەن.
دەبێت خەڵک تەواوی مافی ئەوەیان هەبێت تەواوی زانیاریەکان وەربگرن لە بارەی نەخۆشخانەکانەوە وباروڕەوشی سەلامەتی وە نەخۆشخانەکان ئازادانە دەربارەی کەم وکورتیەکانیان قسە بکەن کە چیان هەیە و چیان نیە.
ئەم شتانە کە تائێستا نەکراون لەبەر کۆرۆنا ڤایرۆس نیە کە نەمانتوانیوە بەڵکو لەبەرئەوەیە کە لە سیستەمێکدا گیرمان خواردوە کە پێی دەڵێن سەرمایەداری چونکە ئەوان دەیانەوێ بیدەن بەگوێماندا کە تەنها شتێک دابین دەکەن کە قازانجی ئەوانی تێدابێت ئەگینا لە بیری تەندروستی وسەلامەتی خەڵکەوە نین. دابینکردنی شتومەکی تەندروستی و پزیشکی نەخۆشخانەکان وە خۆ ئامادەکردن بۆ وەها پەتایەک یا ڤایرۆسێک کارێکی قورس وگران نیە. ئامادەکردن و خەزنکردنی ئەم کاڵایانە کارێکی سەخت نیە، بەڵام، بەڵامەکی گەورە خەزن کردن وهێشتنەوە وبەرهەمهێنانی ئەم کاڵایانە لە رووبەڕووبوونەوە بەرامبەر بەم پەتا ونەخۆشیە سوودمەند و پڕ قازانج نیە. لەبەرئەوە کێشەی سەرمایەداری نیە کە کۆمەڵگا رووبەڕووی وەها پەتایەک چۆن دەبێتەوە، پێی وایە کە وردە وردە کۆمەڵگا لەگەڵیدا دەست وپەنجە نەرم دەکا ئەوە کێشە نیە وە لە ئەنجامدا پاش تێپەڕبوونی کات ڤاکسینێک بەرهەم دەنێ کە لەکاتی خۆیدا قازانجێکی بێشوماریش لە بەرهەمهێنانی ئەو دەرمان وڤاکسینە وەدەست دەنێ، ئیتر گیان لەدەستدانی چەندە ها هەزار یا ملیۆن لە مرۆڤەکان ئەوە جێگەی سەرنج وگوێ پێدانی سەرمایەداری نیە.

ئامادەکردن ونووسینی: سالار حەمەسەعید
٢٣ی نیسانی ٢٠٢٠

لـينين، سـەركردەيەكى جيهـانى …
ئەحمەد رەحەب

هه موو ساڵيك له 22 ى نيسان مرۆڤايه تى پێشكەوتنخوازو حزبه شيوعييه كان و چه په كانى دنيا به بۆنه ى له داێك بوونى بليمه تى بێهاوتا كه كەس شان له شانى نادات ڤلاديمير ئيليچ لێنين ئاههنگ ئەگێرن و، لێنين پاڵپێونه رێكى بەهێزه بوو بۆ بەردەوامبوونى خه بات و تێكۆشان دژ به ديكتاتۆريه ت و رەگەزپەرستى دڵرەقى دەمارگيريى نەتەوايەتى وسەركێشيى ئاينى له پێناو ئازادى و ديموكراتييەت..

لێنين شۆرشگێرێكى بێوێنه بوو، مرۆڤێكى رۆشنبير زيره كانه راستييه كانى بارودۆخى روسياى خوێندەوه و، به قوڵى ئيمپراتۆرييەتى تزارى وچۆنێتى دەسەڵاتى و چەوساندنەوەى چينه هارێنراوەكان و جەنگەكانى و داگيركردنى خاكى وڵاتانى ترى خوێندەوه و، لێنين سوودى له كێشه نەتەوايەتييەكان وەرگرت و، دەربارەيان زانيارى كۆكردەوه زەمێنەيەكى باشى بۆ هەموو رۆڵەكانى نەتەوه چەوساوەكان گونجاند و، چالاكانه له پێناو يه كگرتنيان له ژێر ئاڵاى چينى كرێكارو به پشتگيرى شيوعييه كان كارى بۆيان كرد.

بەڵێ، هەموو ساڵێك لەم رۆژه پيرۆزەدا { 22 ى نيسان } خەڵكانى دڵپاك و بەشەرەفى جيهان له دايكبوونى سەركردەى چينى كرێكارى روسياو ومامۆستاى مرۆڤايەتى پێشكەوتنخواز و دامەزرێنەرى دەسەڵاتەكانى كۆمەڵايەتى و رێكخستنى كرێكاران و دوسەڵاتەكان { سوڤيتات} لێنين وەبير ئەهێننەوه ، ئەو كەسايەتييەكى كەموێنه بوو توانى له سەر رێچكه و رێبازى كارل ماركس و فردريك ئێجلز بروات و له گەڵ بيروباوەرەكەيان بەردەوامبێت و، ئەو رابەرى چينى كرێكارانى دنيايه و، لەمبارەيەوه فەيلەسوف و سياسەتمەدارى ئەڵمانيا كه به ديموكرات سوشيال ناسراوه (كارل كاوتسكى) دوژمنى سەرسەختى فلاديمير ئێليچ ئۆليانۆف { لێنين } ئەڵێت : :

لێنين كەسايەتييەكى بێهاوتاو بەهێز بوو له مێژوودا وێنەى كەمه و،ئەتوانم بڵێم يەك كەس له خاوەنداريەكانى دەسەڵات و پياوانى ئەمرۆ له شێوەى لێنين هەيه و ئەويش بسماركه و، ئەم دوو كەسايەتييه سيماو خەسڵەتى هاوبەش و هاوشێوەيان هەيه بەڵام ئامانجه كانيان وەك يەك نييه و دژوارن ، ئامانجى بسمارك كاركردنه له پێناو بەهێزكردنى خودى خۆى دەست بەسەراگرتنى بنەماڵەى شازادەى ئەڵمانيا هۆهێنزولێرن Hohenzollern بە سەر ئەڵمانيادا ، بەڵام

ئامانجی لێنین شۆرشی پرۆلێتاریا بوو ، ئەم جیاوازیەش وەك جیاوازی نێوان ئاوو ئاگرە و، ئامانجی بسمارك بچوك بوو ، ئامانجی لێنین (گەورە بوو، زۆر گەورەتر) و لێنین زۆر زیرەك بوو ، بۆیە دەركەوت و سەركەوتوو بوو بە سەر بسمارك و، هەروا لێنین بە شێوەیەكی باش و زۆر چالاكانە و بە تواناو لێهاتوویی لە بواری تیووری دەركەوت و، قەت ئارەزووی نەبووە دەسەڵاتێكی تایبەتی بەركەوێت و، بە تەواوەتی بە پێچەوانەی بسمارك كە كاتی تەواوین نەبوو تیووری بخوێنێتەوە و ، هەرچی دەسەڵاتی بوو لە پێناو خودی خۆی بەكارێهێناو ، بۆ ئاگاداری لێنین زۆر بە توندی لە كتێبەكەی بە ناونیشانی { شۆرشی پرۆلێتاریاو لادەركاوتسكی} هێرشی كردە سەركارێ كاوتسكی.

فلادیمیر ئیلیچ ئۆلیانوڤ { لێنین} ـــ لە 22/4/1870 لە شاری سیمبرسك ـــ ئۆلیانۆڤیسك لە دایك بووە و، لەمرۆدا ماڵە پچوكەكەی بووەتە موزەخانە و، وەك ئاوێنە مێژووی ژیانی لە منداڵی و مێرمنداڵی و لاوێتی ئەخاتەروو.

بیرو هۆشی سیاسی وکۆمەڵایەتی لە زانکۆ کاتێک چووە کۆلیجی یاسا لە زانکۆی شاری قازان پەرەی سەندو, ئێستا قازان پایتەختی کۆماری تتارستانە لە روسیا , بەڵام بەهۆی بەشداربوونی لە خۆپیشاندانەکانی قوتابیان لە زانکۆ دەرکرا و, لە پاش لە سەدارەدانی ئەلکسەندەری برای کە بەشدار بووو لە رێکخراوی هەوڵدان بۆ کوشتنی تزار ئەلکسەندەری سێیەم و, لێنین جاریکی تر گەرایەوە بۆ قازان و, چووە ناو کۆمەڵەیەکی مارکسی , لە ساڵی 1893 چوو بۆ پایتەختی روسیا ئەو کات سانت پترسبۆرگ { لێنینگراد} و, دەستیکرد بە نووسینی کتێب سەبارەت بە (ئابووری مارکسی و مێژووی جوتیاران و کرێکاران) لە روسیا و, لە بەر چالاکی سیاسیانە لێنین گیراو دوورخرایەوە بۆ سیبیریاو, سەرەرای هاتووچۆ گەشتی بۆ وڵاتانی تر , لێنێن چالاکانە بەردەوام و پەیوەست بوو لە تێکۆشانداو, هاوکات کاریکردووەو ورەوو روحییەتی گەل بەهێز بێت تا سەرکەوتنی شۆرشی مەزنی ئۆکتۆبەر لە ساڵی 1917 و, لێنین دەسەڵاتی گرتەدەست. لێنین تیوریست و سیاسەتمەدارێکی بەتواناو فەیلەسوف و رۆژنامەوان ونووسەرێکی درەوشاوە بوو و, لە پاش ئەوەی رۆژنامەی ئایسکرا { بەیسە} ی دەرئەکرد زۆر کتێب و نامیلکەی نووسیوەو , لە ساڵی 1902 کتێبە بەناوبانگەکەی چی بکەین ؟ دەرکردو لێنین ئەڵێت کتێبەکە دەربارەی پرسە گرنگەکانی بزووتنەوەکەمانە و, بەشی یەکەمی لە بارەی دەگمای بیروباوەرو ئازادی رەخنەگرتنە و, لە بەشی پینجەم وـــ کۆتایی پرۆژەی رۆژنامەیەک بۆ سەرانسەری روسیا و, لە ساڵی 1916 کتێـــبی (ئیمپریالیزم بەرزترین قۆناغەکانی سەرمایەداریە) و , کتێبی { دەوڵەت و شۆرش 1917} لە سەر رۆشنایی

و زانیارەکانی کارڵ مارکس و فردریک ئەنجلز دەربارەی دەوڵەت و ئەرکەکانی پرۆلێتاریا لە شۆرشدا و, چەندین کتێبی تر دەربارەی نەخۆشی چەپگرایی منداڵانە لە شیوعییەتداو , لێنین خوێندنەوەیەک لەبارەی دەمدرێژی هەندی لە چەپەکان بۆ پێی لەکدانەوەیەکی ورد لە سەر سەنگ و هەزو ئەمرازە کاریگەرەکانی سەر ژینگەی گشتی پێشکەش ئەکات بۆ پشتبەستن بە حەماسەتی کاری شۆرشگێرانە و تێکۆشان لە پێناو گۆراندا.

لێنین کتێبی تریشی دەرکرد سەبارەت بە بزووتنەوەی جوتیاران و قوتابیان و لاوان و رۆشنبیران هتد....

هەندی لە دەم پیس و پێگەنەکانی ئیسلامیەکانی تاریکستان کە هەردەم ئامادەن بۆ کوشتن و خوێنرشتن و چاوەروانن بچنە بەهەشت و ژیان لە گەڵ حۆریەکان بە سەربەرن و هەندێک لە رۆشنبیرانی گومرا بە وشەی خراپ باسی لێنین ئەکەن , بەڵام خۆیان ناتوانن هیچ کارێک بکەن و, لە گێژاوی دەمبەتاڵی و رارا ئەژین, بەڵام دەمەراشن و بەڵێبەکەرو حەزیان لە چەلەحانییەو وشە و رستەی بریقەدار بەکار رئەهێنن و, ئەیانەوێت و هەوڵ ئەدەن هەرچی خراپەیە بیدەنە پاڵ ئەو زەمانە لێنین تیایا ژیاوە, زەمانی { تێکۆشانی لێنینی مەزن}.

ئەمرۆ ئەبینین هەرچی خەڵک هەیە لە گەنجان و پیرو گەورەساڵان ولە خانەنشین ونیشتەجێی ئاوایی و دەهاتەکان و شارەکان لە مێ و نێر بە چاوی رێزو گەورەوی تەماشای لێنین ئەکەن , ئەو لێنینە توانی شۆرشی مەزنی پەلشەفی . شورشی ئوکتۆبەری زیندو لە روسیا و پاشان لە یەکێتی سۆڤێت هەزاری نەهێڵێت و, جوتیارو کرێکاران بە خۆشی و بەختەوەری بژین.

جاروبار کۆنەپەرستان و دوژمنانی شیوعییەت باسی لادان ولابردنی مەزارو ئارامگای لێنینی مەزن لە گۆرەپانی سوور لە مۆسکۆ ئەکەن, بەڵام بە پێچەوانەی ئەو گەمانلێکراوانە جەماوەری بەرفراوانی گەلی روسیا لە گەڵ مانەوەی مەزارو ئارمگای لێنینن لە شوێنی خۆیداو دەستکاری نەکرێت و بیپارێزن.. هاوڵاتیانی مۆسکوو روسیا سەرەکە سەرخۆشەکەیان (بوریس یەلتسن) لە بیرە هەموو رۆژێک پێیتا پێیتا فەرمانی دەر ئەکرد بۆ لابردنی مەزارو ئارامگای لێنین و رۆژانە چەندین کەرەت ریسواو عاری بۆ ئەمایەو تووشی هیستیریا ئەبوو چونکە شیوعییەکان و هێزە چەپەکان و جەماوەری خەڵک دژی فەرمان و خواستەکانی سەرۆک بوون , لە چاوپێکەوتنێکی رۆژنامەوانی لە گەڵ رۆژنامەی کاریرادیلاسیری ئیتالی سەرۆکی رۆسیا ڤلادیمیر پوتن راگەیاند مەزارو ئارامگاکە لە شوێنی خۆی لە گۆرەپانی سوور ئەمێنێتەوە و کەس دەستی بۆ نابات و هاوڵاتیان ئەوەیان ئەوێت و, ئێمەش ناتوانین دژ بە ئارەزووی ئەوان بین و, پوتن وتی :

پ□زووتنەوەی چەپ لە رۆسیا ئایندەیەکی باشی هەیە و. هەروا بزووتنەوەی سوشیال دیموکراتی و, حزبی شیوعی روسیای چالاک کە بەرەو پێش ئەروات.

بەپێی چوارچێوەی یاسایی لێنین بێهاوتاو بە توانا بوو لە هەموو بوارەکانی ژیان و, لە تەمەنی لاویدا زۆر زیرەک و بەتوانا بوو, ئەیزانی و دەوروپشتی ئەخوێندەوەو , لێرەدا تەنها بەڵگەنامەیەک لە بەر دەستدایە جەخت لە سەر زیرەکی ئەکات, بەڵگەنامەکە نمرەکانییتی لە ئامادەیی : نمرەی دەرچوون { تخرج} ژمارەی بەڵگەنامە 468 , یاساو لاهوت 5, زمانی روسی و سلاڤی5 , عێلمی مەنتق 4, زمانی لاتینی 5 زمانی یۆنانی 5, ماتماتیک 5, میژوو 5 , جۆگرافیا 5 , فیزیا 5, زمانی ئەڵمانی 5 , زمانی فەرانساوی5 و, بە هۆی ئەو نمرە باشانەو لەو کاتەدا لێنین خەڵاتی وەرگرت و ئەو نمرانە زیرەکی و بلیمەتی لێنین دەرئەخەن.

لێنین بەشداریکرد لە رێکخراوی قوتابیان لە قازان و, رێکخستنی خەڵک لە شارەکان و, بایەخدان بە دەرکردنی رۆژنامەیەکی رۆژانە و, رێنەمایکردنی کرێکاران و جوتیاران و زەحمەتکێشان و, بەرەنگاربوونە لە گەڵ تزارەکان , ئەوانە هەمووی نیشانەی بلیمەتی لێنینە و, ئەوانە هێزو ئێرادەو توانی سەرکردەی مەزن لێنین دەر ئەخەن.

تێبینی : بەرزترین نمرە بۆ هەر رشتەیەک 5 پێنجه.

هەرچەند لە سەر لێنین بنووسرێت کەمەو کۆتایی نایەت. ئەم سەرکردە مەزنە لە رۆژی 21/1/1924بە هۆی فیشەکێک بەر ملی کەوت کۆچی دوایی کرد. شکاوە بێت ئاڵای سەرکردەی پرۆلێتاریا لێنێن.

22/4/2020

سیخوڕ – دەق: د. چیا زەنگەنە … وەرگێڕانی: پشکۆ ناکام

سیخوڕەکانی ئەم ووڵاتە
لە هەموو قوژبنێکان…
لە رۆژگارێکاین
دوور لە رۆژگاری ئینسان

نە ئارامی
نە حەیا و حورمەتمان
نە ژیان ، نە دڵنەوایی
نە باوەشک
نە لاوانەوە ، نە سەرخەوشکانن
سیخوڕەکان لە خۆمان
نزیک تر ، بە ئاگاترن
لە ژوورەوە
لە تەلەفزیۆنەکانمان
لە ناو ڕادیۆ
لە پشتی موەلیدەکان
لە ناو پولی دۆمینە
لەگەڵ پەڕەی کۆنکەن
لە ئەلبوم
لەناو ڤایبەر و مەسجی مۆبایلەکانمان
لە چایخانە
لەسەر سفرەکانمان
لە ئاودەست…لەحەمام
لە سێبەری مەنارەکان
لە ناو سوخمەی مەمک
و
لە جانتای دەستی خانمەکان
هۆڵی کۆبونەوە..لە مایکی سیمینارەکان
فرۆکەخانە..لە ڕاست و چەپ..
لە سەرو. و ژێرمان
سیخوڕەکان لە هەموو قوژبنەکان
بە دەمامک ،، بە لەچک
دراوسێمانن
لە پشتە پەردە نین، لە بەردەمانان
ئەنووسن ، سێیر ئەکەن ، دیسان ئەنووسنەوە
لە سواڵکەر و بۆیاخچی
و
مردەکانیش ئەسڵەمینەوە
لە ژێر ڕیشەوە
لەناو عەمامە و چاخ
و
لەسەر مێزی خواردنەوە

لـە باخچە و شیو و ماڵە شایـیەکان..(1)
ترسمان لـە دیواریشە
پاڵی پێوە بەین
بەڵێ ..دونیا دونیای سیخوڕیی
و
سیخوڕەکانە
وەک هەوا بمانەوێ نەمانەوێ
وان لـە دەوروپشتمان

بژی ئازادی دوای شۆڕش
بژی حیزب ، کارگەی بەرھەم هێنانی سیخوڕەکان

""""""""""""""""""""""""""""""""

(1)=ماڵە شایـیەکە: لـە ئێران بەو ماڵانە ئەووترا کە پیاوان
بۆ ڕابواردن هات و چۆیان ئەکردن..................